

Samenvatting van wetenschapswinkelrapport

Van misverstand tot meertaligheid door Fiona van Gelder en Saskia Visser

Dit rapport doet verslag van een onderzoek naar hoe leerkrachten in groep 1/2 omgaan met meertaligheid. Het doel van dit onderzoek is om vast te stellen hoe het werkelijk gesteld is met de kennis en houding ten opzichte van meertaligheid onder kleuterleerkrachten in de stad Groningen. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ABCG (het Advies & BegeleidingsCentrum voor het onderwijs in Groningen).

Kennis van meertaligheid

In principe kunnen alle kinderen zonder problemen twee talen naast elkaar verwerven. De manier waarop dat gebeurt, verschilt wel enigszins met het ontwikkelen van één taal. Tijdens het verwerven van de twee talen gebeurt het vaak dat het taalgebruik van de kinderen kenmerken vertoont die problematisch kunnen lijken, maar het niet zijn. Zo kunnen kinderen een lager tempo van taalverwerving hebben, de twee talen vermengen of een ‘stille periode’ doormaken (een tijd lang in één taal niets zeggen).

Het is van belang dat leerkrachten kennis hebben over het verloop van meertalige taalontwikkeling, want daardoor herkennen ze normale patronen en ervaren ze deze niet direct als problematisch. Verder is het natuurlijk ook belangrijk dat leerkrachten weten welke factoren een rol spelen bij de meertalige taalontwikkeling en hoe hij/zij deze het beste kunnen stimuleren. Bovendien zou de leerkracht inzicht moeten hebben in de meertaligheid van de individuele leerling, bijvoorbeeld wat het niveau is in de moedertaal. Met behulp van deze kennis kan de leerkracht de meertalige kinderen goed begeleiden, mogelijke problemen herkennen en de ouders adequaat adviseren. In de literatuur over meertaligheid in het onderwijs staat veel geschreven over de kennis die leerkrachten zouden moeten hebben, maar of ze deze kennis werkelijk bezitten is niet bekend. Er wordt verondersteld dat het slecht is gesteld met deze kennis, maar dat is niet gebaseerd op gefundeerd onderzoek.

Houding ten opzichte van meertaligheid

Factoren die de meertalige ontwikkeling positief beïnvloeden zijn: gevoel van veiligheid, motivatie om de taal te leren, gelijke status van de talen en voldoende interactie in beide talen. Bij deze factoren spelen de houding van ouders, leerkrachten en andere opvoeders ten opzichte van meertaligheid een cruciale rol. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat de andere niet-Nederlandse taal van een kind vaak wordt beschouwd als een handicap voor het leren van het Nederlands, en dat terwijl de ontwikkeling van de moedertaal juist erg belangrijk is bij het verwerven van het Nederlands. Een positieve houding van de leerkracht ten opzichte van de andere niet-Nederlandse taal is daarom heel gunstig voor de ontwikkeling van beide talen. Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat leerkrachten vaak niet positief zijn over meertaligheid, behalve wanneer de andere taal een prestigieuze taal als het Engels of Frans is.

Onderzoek

Om inzicht te krijgen in de problemen die zich voor kunnen doen in de omgang met meertalige kinderen op school zijn in een vooronderzoek interviews afgenomen met

ouders van meertalige kinderen Uit dit vooronderzoek blijkt dat ongeveer tweederde van de ouders problemen ondervindt met leerkrachten rond meertaligheid. Daarbij wordt vaak aangegeven dat leerkrachten volgens de ouders te weinig kennis hebben van meertaligheid, waardoor er problemen gesignaleerd worden die volgens de ouders niet aanwezig zijn. Wanneer de leerkracht de meertaligheid als oorzaak van de 'problemen' in de taalontwikkeling ziet, leidt dit vaak tot grote meningsverschillen met de ouders. Ouders krijgen veelvuldig het advies om Nederlands te spreken met hun kinderen. Dit duidt erop dat deze leerkrachten het belang van de moedertaal niet inzien. Bovendien vinden ouders dat hun keuze voor tweetaligheid hierdoor niet gewaardeerd wordt.

Aan de hand van de literatuur en de uitkomsten van het vooronderzoek is er een vragenlijst opgesteld en verspreid onder basisscholen in de stad Groningen. In de vragenlijst werd door middel van cases bevraagd hoe leerkrachten situaties met meertalige kinderen zouden inschatten en hoe ze vervolgens zouden handelen. Ook werd er een aantal vragen gesteld om te kunnen vaststellen of de hoeveelheid ervaring en gebruikte lesmethoden invloed op hun kennis over tweetaligheid hebben. Daarnaast werd er gekeken naar de voorkeuren van leerkrachten om over dit onderwerp geïnformeerd te worden.

Onderzoeksresultaten

Op 22 van de 32 stad-Groningse basisscholen vulden 72 leerkrachten van groep 1/2 een vragenlijst in. De belangrijkste resultaten waren dat niet alle aspecten van taalontwikkeling van meertalige kinderen bij de leerkrachten goed bekend waren. De kennis van de verschillende aspecten blijkt nogal te verschillen. Zo is interferentie (het vermengen van de talen) bij 88% van de leerkrachten bekend, de 'stille periode' bij 58%, aanpak tijdens de 'stille periode' bij 83% en het belang van de moedertaal bij slechts 21%. Het is zorgelijk te noemen dat bijna 60% van de leerkrachten het als geschikt of zeer geschikt beschouwd om aan anderstalige ouders het advies te geven om thuis Nederlands te praten met de meertalige kinderen. Dit advies is wel begrijpelijk, maar werkt juist negatief op het verwerven van beide talen. Dit resultaat komt ook overeen met de ervaringen van de ouders uit het vooronderzoek.

De houding ten opzichte van meertaligheid onder leerkrachten in Groningen is opvallend positief. Dit lijkt echter alleen te gelden zolang de meertaligheid geen problemen veroorzaakt. De leerkrachten geven in de vragenlijsten aan dat het prestige van een taal geen rol speelt in hun houding. Slechts een kwart van de leerkrachten geeft aan klassikaal aandacht te besteden aan meertaligheid, maar het ontbreken van deze aandacht kan verschillende oorzaken hebben. Alle leerkrachten spreken met anderen over meertaligheid, maar helaas spreekt 33% van de leerkrachten niet met de ouders en 50% niet met de betrokken kinderen over meertaligheid. Dit is mogelijk ook een bron van misverstanden.

Ervaring in het kleuteronderwijs, ervaring met meertalige leerlingen en gebruikte lesmethoden lijken volgens dit onderzoek geen invloed te hebben op de kennis en houding van de leerkrachten.

Misverstanden over informatie

De grootste misverstanden ontstaan natuurlijk als mensen denken dat ze goed geïnformeerd zijn, terwijl dat in werkelijkheid niet zo is. Daarom is gevraagd of leerkrachten zich voldoende toegerust voelen om problemen met meertaligheid aan te pakken. 55% van de leerkrachten die zich redelijk tot zeer goed toegerust voelt, blijkt toch het advies te geven om Nederlands te spreken en 28% van deze groep kent de “stille periode” niet. Een kleiner deel van deze leerkrachten vindt het ook niet van belang nader geïnformeerd te worden. Echter, 60% geeft aan het van (groot) belang te vinden om meer geïnformeerd te worden en vindt de lerarenopleiding en nascholing daarvoor het meest geschikt.

Met deze kennis kan het ABCG een vervolgtraject inzetten om de kleuterleerkrachten in de stad Groningen beter te informeren over het omgaan met meertalige leerlingen. De focus zou daarbij moeten liggen op het uit de wegruimen van het belangrijkste misverstand: dat de andere taal een handicap is bij het verwerven van het Nederlands.

Gehele rapport te bestellen bij:
Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en
Communicatie
tawi@let.rug.nl , 050-3635271, kosten:
10 euro
of gratis down te laden op:
www.rug.nl/wewi (doorklikken naar
talen/publicaties)